

รายงานกระบวนการจัดการความรู้

เรื่อง

“การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการ ในด้านการสื่อสาร”

โดย คณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยพายัพ

ปีการศึกษา 2561

คำนำ

ในปีการศึกษา 2561 นี้ คณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้คณะนิเทศศาสตร์ ได้ดำเนินการจัดการความรู้ ตามกระบวนการ โดยกำหนดไว้ในแผน 7 กิจกรรม ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวนี้ได้ดำเนินการตลอดปีการศึกษา โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันใน 2 ประเด็นใหญ่ คือ เรื่องการผลิตบัณฑิต และเรื่องการวิจัย

รายงานเล่มนี้ เป็นรายงานกระบวนการจัดการความรู้เรื่องการวิจัย โดยในปีนี้ คณะนิเทศศาสตร์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร” และคณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นกระบวนการ ดังรายละเอียดที่ได้รายงานผลไว้ในเล่มนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

คณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

เมษายน 2562

สรุปองค์ความรู้ที่ได้

ปัจจุบัน มีหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินโครงการเชิงพัฒนาสังคม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านใดก็ตาม มักจะมี “การสื่อสาร” มาเกี่ยวข้องด้วยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารภายใน/ภายนอกองค์กร การสื่อสารระหว่างบุคคล รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งนี้ การสื่อสารที่ดีก็จะส่งผลให้โครงการสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น การประเมินผลการสื่อสารในแต่ละโครงการ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาโครงการเป็นอย่างยิ่ง

องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการจัดการความรู้ปี 2561 นี้ จึงได้กำหนดประเด็น “การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร” ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การบูรณาการระหว่าง “งานบริการวิชาการเชิงพัฒนาสังคม” กับ “งานวิจัย”

การบริการวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ย่อมเกี่ยวข้องกับ “การสื่อสาร” ซึ่งการวิเคราะห์การสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ ในทุกมิติ ทุกระดับนั้น สำคัญต่อความสำเร็จของโครงการเป็นอย่างมาก และการวิเคราะห์ดังกล่าว หากได้นำกระบวนการวิจัยมาใช้ ก็นับเป็นงานวิจัยประเภทหนึ่งได้ โดยกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) กำหนดปัญหาการวิจัย ซึ่งควรเกี่ยวกับการสื่อสารในโครงการ (2) ตั้งสมมติฐานการวิจัย (3) รวบรวมข้อมูล (4) วิเคราะห์ข้อมูล และ (5) สรุปผลการวิจัย

2. แนวทางการทำวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร

2.1 การจัดหมวดหมู่การสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ

การสื่อสารในโครงการมักมีหลายลักษณะ หลายรูปแบบ ในเบื้องต้น เราจึงควรแบ่งกลุ่ม หรือจัดหมวดหมู่ให้เป็นกลุ่มชัดเจนก่อน ซึ่งสามารถแบ่งได้ด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น ระดับการสื่อสาร สื่อที่ใช้สื่อสาร กลุ่มเป้าหมายของการสื่อสาร เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์คุณลักษณะของการสื่อสาร (Attribute Analysis)

หลังจากจัดหมวดหมู่การสื่อสารแล้ว เราควรวิเคราะห์คุณลักษณะของการสื่อสารแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ทราบกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้น ว่าใครเป็นผู้สื่อสาร-สื่อสารเรื่องอะไร-ผ่านสื่อใด-ใครเป็นผู้รับสาร หรือที่เรียกว่ากระบวนการ S-M-C-R นั้นเอง

2.3 การประเมินตนเอง (Self-Assessment)

การประเมินตนเองนี้ หมายถึง การให้คณะทำงานโครงการ ประชุมกันเพื่อร่วมกันวิเคราะห์คุณลักษณะที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 2.2 ว่าแต่ละคุณลักษณะนั้นดี/ไม่ดี เหมาะสม/ไม่เหมาะสม อย่างไร เพราะเหตุใด ต่อการทำงานที่ผ่านมา ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบถึง “ปัญหา” ด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ และจะทำให้เห็นถึง “สาเหตุ” ของปัญหาอีกด้วย

2.4 การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย (Target Group - Evaluation)

การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง การให้บุคคลที่ไม่ใช่คณะทำงาน ช่วยประเมินการสื่อสารของโครงการว่าแต่ละคุณลักษณะนั้นดี/ไม่ดี เหมาะสม/ไม่เหมาะสม อย่างไร เพราะเหตุใด โดยสามารถทำได้ทั้งการสัมภาษณ์ การทำแบบสอบถามหรือแบบประเมิน ในรูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการ ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบถึง “ปัญหา” ด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ และอาจจะได้รับคำแนะนำจากกลุ่มเป้าหมายในการปรับปรุงด้านการสื่อสาร หากทำโครงการครั้งต่อไปอีกด้วย

2.5 การหาแนวทางแก้ปัญหา และแนวทางพัฒนา

หลังจากได้รับทราบปัญหาด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ จากการประเมินในข้อ 2.3 และ 2.4 แล้ว เราควรแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาการสื่อสารด้านอื่น ๆ เพื่อสรุปผล อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย โดยแนวทางแก้ปัญหา สามารถรวบรวมได้ จากคณะทำงาน (Self-Assessment) จากกลุ่มเป้าหมายของโครงการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านการสื่อสาร ก็ได้

สารบัญ

หน้า

คำนำ.....	
สรุปองค์ความรู้ที่ได้.....	
สารบัญ.....	
1. บทนำ.....	
2. แรงแบบตาลใจ/สถานการณ์ปัญหา.....	
3. แผนการจัดการความรู้.....	
4. คณะกรรมการดำเนินการ.....	
5. การถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้.....	
- ประสบการณ์การทำวิจัยทางนิเทศศาสตร์เพื่อพัฒนาสังคม.....	
- การบูรณาการระหว่าง “งานบริการวิชาการเชิงพัฒนาสังคม” กับ “งานวิจัย”... ..	
- การต่อยอดงานประเมินผลโครงการพัฒนาสังคมเป็นงานวิจัยเชิงวิชาการ.....	
- แนวทางการทำวิจัยเชิงวิชาการเพื่อพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร.....	
6. ภาคผนวก.....	
- ภาพกิจกรรม.....	
- การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้.....	
- ถอดบทเรียนกระบวนการจัดการความรู้.....	

บทนำ

คณะนิเทศศาสตร์ มีจุดเด่นทางด้านงานบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง มีอาจารย์และบุคลากรหลายท่านได้ถูกรับเชิญ และได้ร่วมงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการศึกษา 2561 นี้ อ. นฤมล วันทนีย์ ประธานคณะกรรมการบริการวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์ ได้รับเชิญให้เป็นคณะกรรมการดำเนินงานร่วมในโครงการสำคัญของภาคประชาสังคมในจังหวัดเชียงใหม่หลายงาน และยังส่งผลให้อาจารย์ ได้รับรางวัลบุคลากรดีเด่นด้านการบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยพายัพอีกด้วย

การดำเนินงานด้านการบริการวิชาการดังกล่าว มีลักษณะของการช่วยประเมิณงาน และวางแนวทางพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของโครงการเชิงสังคมต่าง ๆ ซึ่งลักษณะขั้นตอนการทำงาน หากนำมาวางบนแนวกระบวนการวิจัย ก็น่าจะสอดคล้องกันได้ และส่งผลให้เกิดการบูรณาการงานบริการวิชาการกับงานวิจัยขึ้นด้วย ดังนั้น ทางคณะฯ จึงได้วางแผนการจัดการความรู้ โดยมุ่งเป้าหมายให้ อ.นฤมล สามารถพัฒนางานบริการวิชาการไปสู่งานวิจัยเชิงวิชาการทางนิเทศศาสตร์ได้

ทั้งนี้ ในคณะนิเทศศาสตร์ มี ผศ.ดร.สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร และ ผศ.จิรภัทร กิตติวรากุล ที่เคยทำวิจัยเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์เพื่อชุมชน อันเป็นงานวิจัยที่สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดสู่งานภาคประชาสังคมได้ จึงได้เกิดการจัดการความรู้ขึ้นในปีการศึกษา 2561 นี้ โดยให้อาจารย์ทั้งสองท่านผู้แบ่งปันความรู้

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ คณะนิเทศศาสตร์ จึงได้วางแผนการจัดการความรู้ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ 7 กิจกรรม ตลอดปีการศึกษา

แรงบันดาลใจ/สถานการณ์ปัญหา

คณะนิเทศศาสตร์ มีจุดเด่นทางด้านงานบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง มีอาจารย์และบุคลากรหลายท่านได้ถูกรับเชิญ และได้ร่วมงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการศึกษา 2561 นี้ อ. นฤมล วันทนีย์ ประธานคณะกรรมการบริการวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์ ได้รับเชิญให้เป็นคณะกรรมการดำเนินงานร่วมในโครงการสำคัญของภาคประชาสังคมในจังหวัดเชียงใหม่หลายงาน และยังส่งผลให้อาจารย์ ได้รับรางวัลบุคลากรดีเด่นด้านการบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยพายัพอีกด้วย

การดำเนินงานด้านการบริการวิชาการในปีนี้มี 2 โครงการที่ อ.นฤมล ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงานและด้านการประเมินงาน รวมถึงการวางแผนทางพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของโครงการเชิงสังคมต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้เรียงแล้ว ก็นับเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกระบวนการวิจัย แต่สภาพปัญหาคือ อ.นฤมล ยังไม่ทราบแนวทางในการพัฒนางานประเมินโครงการ ให้เป็นงานวิจัยทางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ คณะนิเทศศาสตร์ จึงได้วางแผนการจัดการความรู้ โดยประสานงานและจัดการให้ ผศ.ดร.สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร และ ผศ.จิรภัทร กิตติวรากล ที่เคยทำวิจัยเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์เพื่อชุมชน อันเป็นงานวิจัยที่สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดสู่งานภาคประชาสังคมได้ เป็นผู้แบ่งปันความรู้ รวมถึงกลั่นกรองความรู้

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)								
ชื่อหน่วยงาน : .....คณะนิติศาสตร์.....								
ประเด็น KM: .....การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการ.....								
เป้าหมาย KM (Desired State) : .....อาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ สามารถทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสารได้.....								
การวัดผล : .....ผลงานวิจัยของอาจารย์ในคณะฯ เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร จำนวน 1 ชิ้น.....								
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
1	การบ่งชี้ความรู้	- คณะกรรมการจัดการความรู้ของคณะฯ ทำการสำรวจประเด็นความรู้ด้านการวิจัย ที่คณาจารย์ต้องการจัดการความรู้ โดยใช้แบบสำรวจความต้องการฯ	มิ.ย.-ก.ค. 2561	คณาจารย์ที่สนใจการจัดการความรู้ด้านการวิจัยตอบแบบสำรวจเพื่อระบุความรู้ที่ต้องการ	≥ 1 คน	คณาจารย์ในคณะนิติศาสตร์	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว
2	การสร้างและแสวงหาความรู้	- คณะกรรมการจัดการความรู้สำรวจศักยภาพของอาจารย์ เพื่อหาบุคคลที่เหมาะสมจะมาเป็นผู้แบ่งปันความรู้ โดยสำรวจจากประสบการณ์ด้านผลงานวิชาการ	ส.ค. 2561	อาจารย์ที่มีประสบการณ์เหมาะสม/สอดคล้องกับประเด็นความรู้ในการจัดการความรู้	≥ 1 คน	คณาจารย์ในคณะนิติศาสตร์	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)

ชื่อหน่วยงาน : .....คณะนิติศาสตร์.....

ประเด็น KM: .....การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการ.....

เป้าหมาย KM (Desired State) : .....อาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ สามารถทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสารได้.....

การวัดผล : .....ผลงานวิจัยของอาจารย์ในคณะฯ เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร จำนวน 1 ชิ้น.....

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
3	การจัดความรู้ให้เป็นระบบ	- คณะกรรมการจัดการความรู้จัดการประชุมการจัดการความรู้ด้านการวิจัย โดยประกอบไปด้วยผู้บันทึกข้อมูล, ผู้แบ่งปันความรู้ และผู้รับความรู้	ก.ย.-ธ.ค. 2561	การประชุมการจัดการความรู้ด้านการวิจัยอย่างเป็นระบบ	≥ 3 ครั้ง	- ผู้แบ่งปันความรู้ 1-3 คน - ผู้รับความรู้ 1-3 คน - ผู้บันทึกข้อมูล 1 คน	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว
4	การประมวลและกลั่นกรองความรู้	- คณะกรรมการจัดการความรู้ นำความรู้ที่บันทึกได้จากการประชุมการจัดการความรู้ (ลำดับ 3) มาประมวลถอดองค์ความรู้ แล้วส่งกลับให้ผู้แบ่งปันความรู้กลั่นกรองความถูกต้อง	ม.ค. 2562	เอกสารรายงานองค์ความรู้ด้านการวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร	1 เล่ม	- ผู้แบ่งปันความรู้ - ผู้บันทึกข้อมูล	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)								
ชื่อหน่วยงาน : .....คณะนิติศาสตร์.....								
ประเด็น KM: .....การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการ.....								
เป้าหมาย KM (Desired State) : .....อาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ สามารถทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสารได้.....								
การวัดผล : .....ผลงานวิจัยของอาจารย์ในคณะฯ เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร จำนวน 1 ชิ้น.....								
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
5	การเข้าถึงความรู้	- นำรายงานองค์ความรู้ไปมอบให้ผู้รับความรู้ที่เป็นเป้าหมายหลัก พร้อมทั้งพูดคุย/ อธิบาย เพื่อเพิ่มความเข้าใจในองค์ความรู้ นั้นๆ ให้ชัดเจน พร้อมนำไปปรับใช้	ก.พ. 2562	- อาจารย์ที่เป็นผู้รับความรู้เป้าหมาย ได้นำความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้ไปปรับใช้กับงานวิจัยของตนเอง	งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร จำนวน 1 ชิ้น	- อาจารย์ในคณะนิติศาสตร์	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว
6	การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้	- นำรายงานองค์ความรู้ไปแบ่งปัน โดย 1. แบ่งปันในที่ประชุมระดับคณะ 2. แบ่งปันบนระบบออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของคณะ	มี.ค. 2562	- การแบ่งปันองค์ความรู้	2 ช่องทาง	- บุคลากรในคณะนิติศาสตร์ - ผู้ที่สนใจเข้าชมข้อมูลทางเว็บไซต์ของคณะ	คณะกรรมการจัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☐ ดำเนินการแล้ว

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)

ชื่อหน่วยงาน : .....คณะนิติศาสตร์.....

ประเด็น KM: .....การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการ.....

เป้าหมาย KM (Desired State) : .....อาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ สามารถทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสารได้.....

การวัดผล : .....ผลงานวิจัยของอาจารย์ในคณะฯ เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการในด้านการสื่อสาร จำนวน 1 ชิ้น.....

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
7	การเรียนรู้	1. สัมภาษณ์ผู้รับความรู้ ในประเด็นที่ได้เรียนรู้ จากกระบวนการ จัดการความรู้ 2. ประชุมคณะกรรมการ จัดการความรู้ เพื่อ ถอดบทเรียน กระบวนการจัดการ ความรู้ ปีการศึกษา 2561	เม.ย. 2562	- รายงานสรุปการ ถอดบทเรียน กระบวนการ จัดการความรู้ ปี การศึกษา 2561	รายงานสรุป การถอด บทเรียน กระบวนการ จัดการความรู้ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 เล่ม	- ผู้รับความรู้ - คณะกรรมการ จัดการความรู้	คณะกรรมการ จัดการความรู้	☐ ยังไม่ได้ ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่าง การดำเนินการ ☐ ดำเนิน การแล้ว

ผู้อนุมัติ : ..... (คณบดีคณะนิติศาสตร์)

ประกาศคณะนิติศาสตร์

ที่ 4/2560

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ คณะนิติศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงานด้านวิชาการและการจัดการความรู้ ของคณะนิติศาสตร์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ จึงแต่งตั้งบุคคลต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการวิชาการและการจัดการความรู้ คณะนิติศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2560

1. ผศ.จิรภัทร กิตติวรากล	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร	กรรมการ
3. อ.นฤมล วันทนีย์	กรรมการ
4. อ.นิคม ชัยขุนพล	กรรมการ
5. อ.นันทพร ผลอนันต์	กรรมการ และเลขานุการ

ให้คณะกรรมการวิชาการคณะนิติศาสตร์ มีหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดทิศทางและเป้าหมายการดำเนินการทุกหลักสูตรในคณะวิชาให้มีทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับเป้าหมายของมหาวิทยาลัย
2. กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินการหลักสูตรทุกหลักสูตรในคณะวิชา
3. วางแผน ส่งเสริมและพัฒนาด้านวิชาการ และการวิจัยแก่อาจารย์ผู้สอนในคณะวิชา
4. พิจารณารับรองหลักสูตรปรับปรุงและ/หรือการเปิด-ปิดหลักสูตร ก่อนนำเสนอคณะกรรมการวิชาการ
5. ให้คำปรึกษาคณะกรรมการบริหารประจำหลักสูตรในคณะวิชา
6. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่คณะกรรมการวิชาการและมหาวิทยาลัยมอบหมาย

สั่ง ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2560

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร)

คณบดีคณะนิติศาสตร์

การถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้

1. ประสบการณ์การทำวิจัยทางนิเทศศาสตร์เพื่อพัฒนาสังคม

เล่าเรื่อง (พฐ 12 ก.ย.61)

ผศ.ดร. สุธิดา : งานวิจัยของพี่ ถ้านับสมัยที่ทำวิทยานิพนธ์ตอนเรียนปริญญาโท เป็นการศึกษาบทบาทของนิตยสารสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งในตอนนั้น ตั้งใจว่าจะทำในสิ่งที่ยังไม่มีใครทำมาก และการวิเคราะห์ศึกษานิตยสารสิ่งแวดล้อมก็ไม่มีใครทำ ส่วนใหญ่จะทำแต่การวิจัยหนังสือพิมพ์ คิดว่า จะได้เป็นผลงานอ้างอิงสำหรับคนที่ศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาของสื่อด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

ในการทำที่สืบเรื่องนี้ กรอบที่ใช้ในการศึกษาหาได้จากการรีวิวรรณกรรมจากงานวิจัยอื่นๆ แล้วก็มี การลองอ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารสิ่งแวดล้อม เพื่อหาความีบทบาทหน้าที่อะไรที่มีอยู่แล้ว และอะไรที่ควร จะหาเพิ่มเติม เพื่อให้งานมีความแตกต่างและเพิ่มคุณค่า และยังช่วยให้มีความทันสมัย

การเก็บข้อมูลจะเน้นไปที่การวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารและการสัมภาษณ์บรรณาธิการของ นิตยสารสิ่งแวดล้อม เช่น สารคดี โลกสีเขียว ทำให้ได้พบกับมุมมองจากคนทำงาน และได้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่ในสมัยนั้นยังไม่ค่อยได้รับการสนใจจากคนทั่วไปสักเท่าไร

ถ้าจะถามว่าวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้อะไรกับสังคมก็คงจะต้องมองว่า การทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้ให้ ความรู้และประสบการณ์กับนักศึกษาปริญญาโทคนหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อ สังคม ทุกวันนี้ก็เลิกกินหูลามเพราะไปอ่านเจอการฆ่าฉลาม เลิกกินรังนกนางแอ่น เพราะรับรู้ถึงความทารุณ ในการสร้างรัง รู้จักการแยกขยะเพราะการอ่านข้อมูลจากนิตยสารเหล่านี้ ในแง่ของสิ่งที่วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทำ อะไรกับสังคมโดยตรงก็ตอบยาก แต่เท่าที่รู้มา มีนักศึกษาและนักวิจัยบางท่านได้นำเอางานเรื่องนี้ไปใช้ในการ อ้างอิงเพื่อทำงานวิชาการในเวลาต่อมา ก็น่าจะช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมได้ในทางอ้อม

งานวิจัยเรื่องที่สองที่ทำ คือ งานที่ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยพายัพในปี พ.ศ. 2547 เป็นงานที่ใช้ใน การยื่นขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชื่องานวิจัย คือ “การศึกษาบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการ พัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์เชียงใหม่และหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ จังหวัดเชียงใหม่” งานวิจัยเรื่อง นี้มีระเบียบวิธีวิจัยและกรอบแนวคิดจะมีความคล้ายกับวิทยานิพนธ์ เพราะมีความถนัดในการวิเคราะห์เนื้อหา และสนใจในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อ

คุณค่าของงานเรื่องนี้ น่าจะอยู่ที่การวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้เห็นภาพของการทำหน้าที่ในด้านต่างๆในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาด้านการเมืองท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังรวมไปถึงการศึกษาความคิดเห็นของผู้อ่านเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับว่าผู้อ่านมีมุมมองอย่างไร และการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์จากการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นอย่างไร

ในช่วงที่ทำงานวิจัยเรื่องนี้ ยังไม่ค่อยมีใครศึกษาเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในแง่นี้มาก จึงทำให้ผลการศึกษาที่ได้สามารถให้คำตอบต่อการทำหน้าที่ของสื่อท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะบทบาทการทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นการเสนอข่าวเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ธุรกิจในพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นการเสนอข่าวเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ธุรกิจในพื้นที่ท้องถิ่นจะพบมากที่สุด เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีสื่อสังคม หรือ Social media ที่จะช่วยโฆษณาได้แบบไม่ต้องเสียตังค์ คนก็ยังนิยมอ่านหนังสือพิมพ์มาก เนื้อหาต่อมาที่น่าสนใจ คือ เราจะเริ่มเห็นการนำเสนอเนื้อหาทางด้านการเมืองท้องถิ่นของทั้งสองฉบับ ที่เริ่มแบ่งแยกออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายที่สนับสนุนทักษิณ ชินวัตร และฝ่ายที่สนับสนุนประชาธิปัตย์ ที่เด่นชัดเพราะช่วงที่เก็บข้อมูลเป็นช่วงที่มีการเลือกตั้งระดับประเทศ ทำให้เราเห็นลักษณะการเลือกข้างของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ชัดเจน

ซึ่งผลการศึกษาเหล่านี้ จะให้อะไรกับสังคมได้บ้าง ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกเอาเนื้อหาตรงไหนไปใช้ เช่น ถ้าจะศึกษาแค่บทบาททั่วไปก็จะมีคำตอบที่ชัดเจนว่าหนังสือพิมพ์ทั้งสองมีบทบาทอะไรบ้าง แต่ถ้าจะเอาแง่มุมการเมืองมาศึกษา ก็จะได้เริ่มเห็นความขัดแย้งในท้องถิ่นที่ตั้งต้นมาตั้งแต่นั้น

ในการทำวิจัยเรื่องที่ 3 คือ การทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการเมืองเช่นกัน ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดกรอบการนำเสนอเนื้อหาของสื่อที่กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองใช้ นั่นคือ กลุ่มสื่อ เหลืองกับสื่อแดง เพราะถ้าจำกันได้ จะเห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีสื่อเป็นของตัวเอง และยังเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงสิบปีที่แล้ว ซึ่งจะศึกษาเนื้อหาหรือ messages ที่นำเสนอผู้นำทางการเมืองเคลื่อนไหว โดยสื่อเหลือง จะศึกษาผ่านรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ของสนธิ ลิ้มทองกุล และสื่อแดงจะศึกษาผ่านหลายๆสื่อ เช่น เว็บไซต์ รายการวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เพราะกลุ่มสื่อแดงมีแกนนำหลายคน ทำให้พบว่าเนื้อหาและ theme ที่แกนนำทั้งสองกลุ่มเลือกใช้จะมีความเหมือนและแตกต่างกันไป ในการดึงดูใจให้คนออกมาชุมนุม

งานวิจัยเรื่องนี้ น่าจะใช้เป็นฐานและข้อมูลอ้างอิงให้กับคนที่ต้องการศึกษาในเรื่องของการเคลื่อนไหวทางสังคมของประเทศไทยได้ แล้วยังทำให้เข้าใจได้ถึงลักษณะการใช้สื่อและเนื้อหาเพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละกลุ่ม มันก็เหมือนกับดาบสองคมที่ถ้าเอาไปใช้ในการปลุกระดมก็ได้ผล หรือเอาไปใช้เพื่อศึกษาหาวิธีป้องกันและสอนในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อก็มีประโยชน์อีกเหมือนกัน

ส่วนงานวิจัยเรื่องที่ 4-5 กำลังอยู่ในขั้นของการทำ เลยจะยังไม่ขอพูดถึง

ผศ.จิรัชภัทร : งานวิจัยส่วนใหญ่ของก้อย เป็นงานวิจัยที่เน้นเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมค่ะ คือ เอาคนในปัญหา คนในประเด็น ตัวจริงเสียงจริง มาเป็น sender หรือเป็นผู้สื่อสารเรื่องนั้น ๆ เอง เพราะเชื่อว่า คนในเรื่อง จะพูดเรื่องนั้นได้ดี และจริงที่สุด แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ นะคะ

อย่างอันแรก ขอพูดไปถึงวิทยานิพนธ์สมัย ป.โท เลยละกันนะคะ ตอนนั้นทำเรื่อง...ซื่อยาวมาก จำไม่ได้อะ ประมาณว่า ให้เยาวชนที่เคยติดยาเสพติดมาสื่อสารประเด็นยาเสพติดผ่านสื่อวิทยุค่ะ ตอนนั้นเป็นช่วงที่มีข่าวคนเมายาบ้า จับคนอื่นเป็นตัวประกันเยอะมาก คนติดยาเลยถูกมองเหมารวมว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคนบ้าอะไรก็ ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นแบบนั้น งานวิจัยก็เลยไปทำกระบวนการให้วัยรุ่นที่เคยติดยาฯ ตอนนั้นได้ความร่วมมือจากศูนย์บำบัดฯ อนุรักษ์รักษ์ ปลายทางของกระบวนการก็ให้เค้าไปสื่อสารประเด็นยาเสพติดผ่านสื่อวิทยุฯ ตอนนั้นก็ออกสื่อสถานีวิทยุจุฬาฯ ค่ะ ประเด็นดี ๆ ที่ได้ตอนนั้นก็ประมาณว่า ยาบ้า ไม่ได้ทำให้บ้านะแต่จะเคลิ้ม ๆ , กีฬาไม่ได้ทำให้ห่างไกลยาเสพติดนะ แต่เป็นวงการที่เล่นยาเยอะเลยละ, คนติดยาที่เลิกแล้วอยากได้รับโอกาส เวลาออกมาแล้วก็หางานทำยาก หากคนยอมรับยาก ทำให้เครียด ต้องกลับไปเสพยาอีก เป็นวงจรชั่วร้าย อะไรประมาณนี้ค่ะ

พอใกล้ ๆ จะจบ ป.โท อาจารย์ก็ชวนทำวิจัยกับ สกว. เป็นเรื่องวิทยุชุมชน จ.น่าน อันนี้ก็ลงพื้นที่น่านเลย ไปน่านบ่อยมาก ลงไป 6 ชุมชน ให้คนในชุมชนระดมความคิดว่าวิทยุชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างไร ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ และการดำเนินงาน จากนั้นเราก็เอามาเทียบกับวิทยุชุมชนที่มีอยู่ ตอนนั้นชื่อว่าวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เราก็จะรู้ว่าวิทยุชุมชนที่มีอยู่แล้วอันนั้นมีอะไรดีอยู่แล้วบ้าง มีอะไรต้องปรับปรุงบ้าง งานวิจัยนี้ยาวนานมาก ทำเกือบ 3 ปีเลยทีเดียว

แล้วก็มาขอทุนพายัพ ตอนนั้นเปิดสอนวิชา Selected Topic แล้วก็ให้นักศึกษาที่สนใจทำละครชุมชนหรือละครเร่มาลงเรียน ตอนนั้นวิชาเราก็จะทำละครที่ช่วยแก้ปัญหาสังคม ตอนนั้นก็ให้เด็ก ๆ ทำละครแก้ปัญหาเยาวชนนั่นแหละ ที่นี้ก็ต้องให้นักศึกษาทำเองทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การระบุปัญหาว่าปัญหาเยาวชนทุกวันนี้คืออะไร เออ ก็ติงซะ ได้ปัญหาจริงจิงมาเลยอะ อย่างถ้าผู้ใหญ่เราไประบุปัญหาให้เค้า คงได้มาแต่เรื่องปัญหา ยาเสพติด อบายมุข ติดเกม อะไรทำนองนี้ แต่พอให้เด็ก ๆ ระบุปัญหาเอง มันกลับเจอปัญหาที่ดูจริงกว่าปัจจุบันกว่าอะ อย่างปัญหาการไม่กล้าปฏิเสธเพื่อน เวลาที่เพื่อนชวนไปกินเหล้า หรือเล่นพนัน ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน มีทั้งความรุนแรงทางวาจาและทางร่างกายเลยนะ พอได้ประเด็นปัญหาจริง ๆ แล้วมันก็นำไปสร้าง plot เรื่องละครได้ง่าย ละครก็สร้างสรรค์ไปอีกแบบหนึ่ง เด็ก ๆ ก็ได้ไปแสดงจริงด้วยนะ และสถานที่แสดง ก็ให้เด็ก ๆ เลือกเอง ประสานงานเอง เราช่วยนิดหน่อย ตอนนั้นก็คือ ถอนคนเดินหลังบักซี แล้วก็ถอนคนเดินท่าแพ แล้วก็กาดส้มมีด หน้ากาดสวนแก้วค่ะ

ปีถัดมา ก้อยก็ขอทุนวิจัยจาก สสพ. (สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ) สังกัดอยู่ใน สสส. ด้วยละ ก็ทำละครอีกค่ะ แต่เป็นละครที่ส่งเสริมให้คนพิการร่วมกันสร้างสรรค์ละครเพื่อให้เยาวชนเข้าใจความพิการมากขึ้น ตอนนั้นให้คนพิการจากสมาคมฯ มาอบรมให้นักศึกษา ให้นักศึกษาเราเข้าใจถึงความพิการมากขึ้น ทั้งปัญหา การแก้ไข ฯลฯ พอนักศึกษาเข้าใจแล้ว ก็นำไปสร้าง plot เรื่องละคร แล้วก็ไปแสดงในโรงเรียนต่าง ๆ ตอนนั้นตอบรับมา 6 โรงเรียนค่ะ เป็นละครง่าย ๆ แต่เข้าใจได้ชัดเจน เราวัดผลด้วยการให้ตอบคำถามชิงรางวัลหลังจากละครจบ ดีอะ ตอนนั้น นักเรียนก็ตอบได้ดี แสดงว่าละครเราเข้าใจง่ายจริง ๆ คิดแล้วยังอยากรื้อฟื้นมาทำอีกเลย

แล้วก็มีอีกอันหนึ่ง ได้ทุนจากสถาบันพระปกเกล้า เรื่องการสื่อสารเรื่องประชาธิปไตยเป็นเรื่องใกล้ตัว จากเยาวชนถึงเยาวชนใน จ.เชียงใหม่ ตอนนั้นมีกระแสว่าวัยรุ่นไม่เข้าใจประชาธิปไตย และมองว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวนั้นแหละ ก็เลยจัดให้เยาวชนสมัครมาร่วมงาน ตอนนั้นได้นักศึกษา มช. มาร่วมค่ะ ให้เค้ามาอบรมเรื่องประชาธิปไตยก่อนเลย พอเค้าเข้าใจว่าประชาธิปไตยใกล้ตัวอย่างไรแล้ว ก็ทำสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจให้เยาวชนคนอื่น ๆ ตอนนั้นเด็ก ๆ ทำหนังสือ 3 เรื่อง 3 ตอน แล้วก็ทำเพลงแรพอีก 1 เพลง คือประเภทของสื่อนี้เด็ก ๆ ก็เลือกเองนะ เค้าเลือกสื่อที่คิดว่าวัยรุ่นจะชอบดูนะ แล้วหนังสือกับเพลงแรพพวกนี้ ก็ได้จัดทำส่งไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เกือบ 30 โรงเรียนเลยละ

สรุปประเด็น

งานวิจัยทางนิเทศศาสตร์เพื่องานพัฒนาสังคมจากประสบการณ์ของนักวิจัยในคณะนิเทศศาสตร์สามารถศึกษาได้หลายแง่มุม ได้แก่

- การใช้สื่อกับงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- การทำหน้าที่ของสื่อท้องถิ่นเพื่อท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาด้านการเมืองท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- การใช้สื่อและเนื้อหาของสื่อในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เหมาะสมกับลักษณะของคนแต่ละกลุ่ม
- การใช้สื่อแก้ปัญหาสังคม โดยให้คนในประเด็นที่แท้จริงมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนั้น ๆ ได้แก่ เยาวชนที่เคยติดยาเสพติดมาสื่อสารประเด็นยาเสพติดผ่านสื่อวิทยุ / เยาวชนมาช่วยกันระบุนโยบายและสร้างสรรค์ละครแก้ไขปัญหาของเยาวชนด้วยกัน / คนพิการร่วมกันสร้างสรรค์ละครเพื่อให้เยาวชนเข้าใจความพิการมากขึ้น / เยาวชนสื่อสารประเด็นประชาธิปไตยในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนด้วยกัน

2. การบูรณาการระหว่าง “งานบริการวิชาการเชิงพัฒนาสังคม” กับ “งานวิจัย” ทำอย่างไร

เล่าเรื่อง (พุทธ 10 ต.ค.61)

ผศ.ดร.สุธิตา : ถ้าให้ทำบริการวิชาการก่อนแล้วไปทำวิจัยนี้ ยังไม่เคยนะ ปกติจะทำวิจัยก่อน แล้วคิดเอาเองว่า ถ้าเราทำวิจัยมาในระดับหนึ่ง เราก็น่าจะเอางานวิจัยหรือประเด็นที่พบไปใช้ในการแก้ปัญหา ทำเป็นบริการวิชาการได้เหมือนกัน ก็แล้วแต่มุมมอง บางคนอาจมองว่า บริการวิชาการก่อน แล้วค่อยทำวิจัยช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนา ก็แล้วแต่จะมอง

ผศ.จิรภัทร : ส่วนตัวก็อยากรู้ว่าการวิจัยเป็นเรื่องของกระบวนการนะ กระบวนการก็เริ่มจากกำหนดปัญหา ว่าเราสงสัยอะไร อาจารย์ที่สอนมาขอบพูดว่า เรามี “เอ๊ะ” อะไร แล้วเราเป็นนิเทศศาสตร์อะนะ เราก็ควรจะ “เอ๊ะ” เกี่ยวกับการสื่อสาร ทีนี้ก็ถือว่า โครงการบริการวิชาการอะไรก็ตาม ถ้ามีการสื่อสารเกิดขึ้น เราก็ตั้งเอ๊ะได้หมดนะ เช่น คณะเราไปบริการวิชาการให้หนองป่าครั่ง เรื่องการพูดของมัคคุเทศก์น้อย เราก็ตั้งเอ๊ะได้เลยว่า มัคคุเทศก์น้อยที่เป็นเด็ก ๆ นี้เค้าจะมีวิธีการสื่อสารเรื่องราวของชุมชนที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องเก่าเรื่องโบราณ เด็กไม่ค่อยชอบเนี่ยนะ เค้าจะสื่อสารยังไงให้คนอื่นเข้าใจ ให้คนอื่นชอบ เพราะเค้าเป็นมัคคุเทศก์อะนะ อันนี้ก็เอามาตั้งสมมติฐานการวิจัยได้เลย เป็นขั้นที่สองของกระบวนการนะ สมมติฐานอาจจะเป็น การสื่อสารของมัคคุเทศก์น้อยแตกต่างจากมัคคุเทศก์ผู้ใหญ่ รีเปล่า ก็พอได้นะ จากนั้นก็ขั้นสาม การวิจัยก็คือการรวบรวมข้อมูล อันนี้ก็ลงพื้นที่ จะอบรม จะเก็บข้อมูลอย่างไรก็ว่ากันไป แล้วก็เอาข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลมันเป็นขั้นที่สี่ และขั้นสุดท้ายก็สรุปผลการวิจัย ครบละ ห้าขั้นตอน กระบวนการวิจัยมีเท่านี้แหละ ก็ถือว่างานวิจัยไม่ต้องเป็นเล่มหนา เล่มใหญ่เสมอไป ทำอะไรเล็ก ๆ แต่ครบกระบวนการ เราก็เรียกว่าวิจัยได้ทั้งนั้น

สรุปประเด็น

การบริการวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ย่อมเกี่ยวข้องกับ “การสื่อสาร” ซึ่งการวิเคราะห์การสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ ในทุกมิติ ทุกระดับนั้น สำคัญต่อความสำเร็จของโครงการเป็นอย่างมาก และการวิเคราะห์ดังกล่าว หากได้นำกระบวนการวิจัยมาใช้ ก็นับเป็นงานวิจัยประเภทหนึ่งได้ โดยกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) กำหนดปัญหาการวิจัย ซึ่งควรเกี่ยวกับการสื่อสารในโครงการ (2) ตั้งสมมติฐานการวิจัย (3) รวบรวมข้อมูล (4) วิเคราะห์ข้อมูล และ (5) สรุปผลการวิจัย

3. งานประเมินผลโครงการพัฒนาสังคม สามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยเชิงวิชาการได้อย่างไร

เล่าเรื่อง (พฐ 7 พ.ย.61)

ผศ.ดร.สุริดา : วิจัยที่ทำในช่วงนั้น เป็นการทำวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อแล้วกับบทบาทหน้าที่ของสื่อเป็นหลัก โดยเฉพาะสื่อมวลชน ดังนั้น คนที่น่าจะเอางานไปใช้ก็คือ สื่อมวลชนที่ทำงานด้านนั้นๆ เช่น สื่อที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม แล้วก็สื่อท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายรองก็น่าจะเป็นคนที่ต้องการเอาผลการศึกษาไปใช้ในการเรียน ก็น่าจะเป็นนักศึกษานักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสื่อและด้านสิ่งแวดล้อม เพราะงานที่ทำไม่ได้เป็นงานวิจัยที่ทำเพื่อแก้ปัญหาอะไรบางอย่างที่เกิดขึ้น แต่เป็นเหมือนกับการศึกษาสถานการณ์ สภาพปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นอะไรพวกนั้น เพราะในสมัยก่อนยังไม่ได้มีกรอบในการวิจัยที่มันเข้มงวดแล้วก็ชัดเจนแบบสมัยนี้ ที่จะให้ทำงานวิจัยที่ต้องเน้นผลที่เอาไปใช้แก้ปัญหาเฉพาะเรื่องได้อย่างชัดเจน โดยส่วนตัวก็ไม่เห็นด้วยที่จะบอกว่างานวิจัยนั้นไม่มีประโยชน์หรือคุณค่าทั้งหมด เพราะงานทุกอย่างที่ทำ มันก็มีประโยชน์มีวัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับว่าคนที่ให้ทุนจะต้องการอะไร ดังนั้นในแต่ละยุคสมัย งานวิจัยที่ทำออกมา มันก็เลยตอบโจทย์แตกต่างกันออกไป

ผศ.จิรภัทร : งานประเมินผลก็ถือว่าทำวิจัยได้ง่ายนะ เพราะว่าถ้ากระบวนการวิจัยมี 5 ขั้นตอนนะ (1) กำหนดปัญหาการวิจัย (2) ตั้งสมมติฐานการวิจัย (3) รวบรวมข้อมูล (4) วิเคราะห์ข้อมูล และ (5) สรุปผลการวิจัย การประเมินผลโครงการอะไรก็ตาม มันเหมือนผ่านพ้นสามขั้นแรกมาแล้วอะ อย่าง อ.ผิง ไปช่วยประเมินโครงการมหัศจรรย์การอ่านฯ ไซ้ไหมคะ ปัญหาว่าวิจัยก็ไม่พ้น “การสื่อสารในโครงการมหัศจรรย์การอ่านฯ นี้ดีหรือไม่ อย่างไร” ยิ่งไงก็ต้องเอาเรื่องการสื่อสารมานำนะ เพราะเราเป็นนิเทศศาสตร์ คงไม่เหมือนกับการประเมินความพึงพอใจอะไรพวกนั้น แล้วก็มาขั้นสอง ตั้งสมมติฐาน ขั้นนี้เราเป็นเชิงคุณภาพ ก็ไม่เป็นสมมติฐาน แต่เป็นกรอบการวิจัย เราก็กำหนดไปเลยว่าเราจะวิเคราะห์อะไรของการสื่อสารบ้าง เช่น สื่อบุคคล สื่อป้ายญี่ปุ่น สื่อวิทยุ สื่อโซเชียลมีเดีย ก็ระบุไปว่าจะวิเคราะห์อะไร ขั้นสามก็เก็บข้อมูลไปเลย ไปดูเลยว่าแต่ละสื่อที่จะวิเคราะห์นั้น มีอะไรดี มีอะไรไม่ดี ก็เหมือนวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย แต่คนวิเคราะห์ควรเป็นใครบ้าง ก็เป็นการกำหนด methodology ไปในตัว อาจจะเป็นทีมงานประเมินตนเอง หรือคนร่วมงานประเมินเรา ทำให้ดี ก็ให้คนที่เกี่ยวข้องทุกด้านมาประเมินเลยก็ได้คะ พอได้ข้อดีข้อเสียมาแล้ว เราก็วิเคราะห์ขั้นสี่เลยคะ ข้อดี ก็คือข้อที่ควรทำต่อไปในครั้งหน้า ข้อเสีย ก็ต้องหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง ไม่ให้เกิดขึ้นอีก สรุปขั้นสุดท้าย ก็จะกลายเป็นแนวทางการสื่อสารที่ดีขึ้นสำหรับโครงการมหัศจรรย์การอ่านในครั้งต่อไปอะคะ

สรุปประเด็น

การประเมินโครงการใดก็ตาม หากได้นำกระบวนการวิจัยมาใช้ครบทั้ง 5 ขั้นตอน ก็นับเป็นงานวิจัยได้ ทั้งนี้ในทางวิชาการนิเทศศาสตร์ ก็ควรจะประเมินโครงการในด้านของการสื่อสาร ให้ตรงกับศาสตร์ที่เชี่ยวชาญ

4. แนวทางการทำวิจัยเชิงวิชาการเพื่อพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร ควรเป็นอย่างไร

เล่าเรื่อง (พถ. 6 ธ.ค.61)

ผศ.ดร.สุธิดา : ไม่เคยทำวิจัยอะไรแบบนี้นะ เท่าที่เห็นส่วนใหญ่จะเป็นวิจัยที่ใช้ในการประเมินผลโครงการนะ จะเป็นพวกโครงการอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูล ให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ嘛 แล้วก็มีประเมินในภายหลัง ว่าโครงการการใช้สื่อพวกนี้เป็นยังไง ดียังไง ควรปรับปรุงตรงไหน

ผศ.จิรภัทร : จริง ๆ ก็ขอฟุดเหมือนเดิมที่เคยยืนยันไปเมื่อครั้งก่อน ที่ว่าการทำวิจัยไม่ใช่เรื่องใหญ่ ไม่ใช่เรื่องยาก แค่ครบกระบวนการ 5 ขั้นตอน และกำหนดไอ้ที่เรียกว่า Methodology ได้ดีก็พอค่ะ ที่นี้ถ้าจะให้ระบุไปเลยว่า ถ้าจะพัฒนาโครงการด้านการสื่อสาร ต้องทำยังไงบ้างนั้น ตัวเองคิดว่าอันแรกก็ต้องจัดกลุ่มก่อน แบบเหมือนเลือกว่าจะวิเคราะห์การสื่อสารตรงไหนของโครงการอะ จะวิเคราะห์สื่อบุคคลหรือสื่อมวลชนรีเปล่า หรือว่าสื่อโซเชียลมีเดีย หรือเอาหมดเลย พอกำหนดแล้วก็ไปทำ attribute analysis ค่ะ อันนี้ได้มาจากตอนทำสื่อที่บ้าน มาวิเคราะห์ย่อยๆ ออกไปเลยว่าสื่อ นั้น SMCR เป็นใคร ยังไงบ้าง เอาให้รอบด้านครบถ้วนเลยนะ เอาทุกฝ่าย ทุกหน่วย ทุกดิ่งที่เกี่ยวข้องกับสื่อ ให้ครบทุกเม็ด แล้วก็เข้าสู่ขั้นประเมิน อันนี้จะให้ใครประเมินก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ใน methodology อย่างมีเหตุมีผลนะ แบบว่าทีมงานประเมินเอง อาจจะให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ประเมินตนเองนะ หรือให้กลุ่มเป้าหมายประเมิน ได้หมดก็ดี พอประเมินเห็นข้อดีข้อเสียแล้ว ก็จะสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการสื่อสารในอนาคตได้เลยนะ ที่นี้ถ้าแนวทางการแก้ไขปัญหาบางข้อ มันหาวิธีแก้ไม่ได้ การไปหา ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญก็จำเป็นนะ บางที บางงาน เราก็ต้องไปขอแนวทางแก้ปัญหาจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอะค่ะ

สรุปประเด็น

1. การจัดหมวดหมู่การสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ

การสื่อสารในโครงการมักมีหลายลักษณะ หลายรูปแบบ ในเบื้องต้น เราจึงควรแบ่งกลุ่ม หรือจัดหมวดหมู่ให้เป็นกลุ่มชัดเจนก่อน ซึ่งสามารถแบ่งได้ด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น ระดับการสื่อสาร สื่อที่ใช้สื่อสาร กลุ่มเป้าหมายของการสื่อสาร เป็นต้น

2. การวิเคราะห์คุณลักษณะของการสื่อสาร (Attribute Analysis)

หลังจากจัดหมวดหมู่การสื่อสารแล้ว เราควรวิเคราะห์คุณลักษณะของการสื่อสารแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ทราบกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้น ว่าใครเป็นผู้สื่อสาร-สื่อสารเรื่องอะไร-ผ่านสื่อใด-ใครเป็นผู้รับสาร หรือที่เรียกว่ากระบวนการ S-M-C-R นั่นเอง

3. การประเมินตนเอง (Self-Assessment)

การประเมินตนเองนี้ หมายถึง การให้คณะทำงานโครงการ ประชุมกันเพื่อร่วมกันวิเคราะห์คุณลักษณะที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 2.2 ว่าแต่ละคุณลักษณะนั้นดี/ไม่ดี เหมาะสม/ไม่เหมาะสม อย่างไร เพราะเหตุใด ต่อการทำงานที่ผ่านมา ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบถึง “ปัญหา” ด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ และจะทำให้เห็นถึง “สาเหตุ” ของปัญหาอีกด้วย

4. การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย (Target Group - Evaluation)

การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง การให้บุคคลที่ไม่ใช่คณะทำงาน ช่วยประเมินการสื่อสารของโครงการว่าแต่ละคุณลักษณะนั้นดี/ไม่ดี เหมาะสม/ไม่เหมาะสม อย่างไร เพราะเหตุใด โดยสามารถทำได้ทั้งการสัมภาษณ์ การทำแบบสอบถามหรือแบบประเมิน ในรูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการ ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบถึง “ปัญหา” ด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ และอาจจะได้รับคำแนะนำจากกลุ่มเป้าหมายในการปรับปรุงด้านการสื่อสาร หากทำโครงการครั้งต่อไปอีกด้วย

5. การหาแนวทางแก้ปัญหา และแนวทางพัฒนา

หลังจากได้รับทราบปัญหาด้านการสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงการ จากการประเมินในข้อ 2.3 และ 2.4 แล้ว เราควรแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาการสื่อสารด้านอื่น ๆ เพื่อสรุปผล อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย โดยแนวทางแก้ปัญหา สามารถรวบรวมได้ จากคณะทำงาน (Self-Assessment) จากกลุ่มเป้าหมายของโครงการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านการสื่อสาร ก็ได้

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

คณะนิเทศศาสตร์ได้นำรายงานองค์ความรู้ไปแบ่งปัน โดย

1. แบ่งปันในที่ประชุมระดับคณะ ในการประชุมเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562
2. แบ่งปันบนระบบออนไลน์ โดยได้นำส่วนสรุปองค์ความรู้ไปเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของคณะ
3. แบ่งปันบนระบบออนไลน์ โดยได้นำรายงานการจัดการความรู้ไปเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสถาบัน

ถอดบทเรียนการเรียนรู้

1. ถอดบทเรียนจากสัมภาษณ์ผู้รับความรู้ในประเด็นที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการจัดการความรู้ด้านการวิจัย

อ.นฤมล วันทนีย์ เป็นผู้รับความรู้ในประเด็น KM ด้านการวิจัย และได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ในฐานะนักวิชาการ ที่ไปทำงานบริการวิชาการหลายหน่วยงาน โดยในปีนี้ก็สสส. ก็มีโอกาสถูกขอให้ช่วยประเมินโครงการด้วย ก็กลับมาขอคำปรึกษากับอาจารย์ในคณะฯ ที่มีประสบการณ์ด้านวิจัย ได้รับคำแนะนำว่าควรทำงานประเมินผลให้เป็นงานวิจัยตามกระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่กำหนดปัญหาการวิจัย ที่เกี่ยวกับการสื่อสารในโครงการ วางแผนระเบียบวิธีวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงสรุปผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ชื่อว่า "ความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานมหกรรมการอ่านแห่งชาติ ครั้งที่ 2" ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย โดยมองว่า มหกรรมการอ่านแห่งชาติ คือสื่อนิทรรศการเพื่อการประชาสัมพันธ์ จึงเลือกแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์มาใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยที่รวบรวมมามีหลายประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานฯ ที่ทำให้ผู้จัดงาน คือ แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน (สสส.) สามารถนำไปปรับปรุงการจัดมหกรรมการอ่านแห่งชาติในครั้งต่อไปได้ โดยเฉพาะประเด็นของการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนิเทศศาสตร์โดยตรง นับว่าเป็นการบูรณาการงานบริการวิชาการกับวิจัยอีกงานหนึ่ง”

2. ประชุมคณะกรรมการจัดการความรู้ เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการจัดการความรู้ ปีการศึกษา 2561

คณะกรรมการจัดการความรู้ฯ มีความเห็นร่วมกันว่า การ KM ประเด็นงานวิจัยของคณะนิเทศศาสตร์ปี 2561 นี้ เป็นกระบวนการที่ดี มีทั้งผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ได้นำไปใช้จริง รวมทั้งยังเกิดการบูรณาการการวิจัยกับการบริการวิชาการอีกด้วย